

## КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

### Методика викладання камерного ансамблю у закладах вищої освіти (орган)

Освітній ступінь

Магістр

|         |   |
|---------|---|
| Курс    | 1 |
| Семестр | 2 |

Спеціальність

B5 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»  
Орган

Статус

Вибіркова

|                   |    |
|-------------------|----|
| ECTS              | 3  |
| Годин             | 90 |
| Лекційні          | 20 |
| Семінарські       | 20 |
| Самостійна робота | 50 |

Форма контролю

Залік

Інформація про викладача

|                   |                                                                                                                                                                                     |
|-------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ПІБ               | Булибенко Галина Вікторівна,<br>професорка, професорка кафедри старовинної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, заслужена діячка мистецтв України |
| Профіль викладача | orcid:0000-0002-1062-8796                                                                                                                                                           |
| e-mail            | galinabulybenko@gmail.com                                                                                                                                                           |

### АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Прагнення досягнути гармонійного розвитку людської особистості надає саме музичному мистецтву надзвичайно важливу роль, бо воно впливає духовний світ людини. Великі можливості органа пригортають увагу інших музикантів для співпраці з ним.

Основна робота органіста в класі камерного ансамблю полягає у складанні органних транскрипцій, т.я. органних ансамблевих партій майже не існує.

**Метою курсу** «Методика викладання камерного ансамблю у закладах вищої освіти» для магістрів є вибірковою дисципліною для органістів, які повинні викладати дисципліну «Камерний ансамбль» у органістів в фахових передвищих та вищих закладах освіти на високому професійному рівні. Розвиток творчого потенціалу органіста-викладача, що сприяє досягненню його професійної зрілості та поширює його музичний світогляд.

**Завдання курсу** – виховання професіоналів-органістів, які зможуть системно викладати предмет «Камерний ансамбль» у закладах фахової передвищої та вищої освіти.

**Здобувач повинен знати:**

- основні методи викладання дисципліни «Камерний ансамбль» у будь-якому музичному закладі нашої держави;
- методичну послідовність роботи над будь-яким ансамблевим твором з метою його викладання та концертного виконання;

- основні органні стилі та відповідний їм репертуар;
- теоретичні та практичні основи гри на органі;
- основні правила створення органних перекладів;
- основні голоси органа та правила їх використовування в ансамблевій грі;
- способи викладання основних правил аутентичного виконання старовинних, романтичних та сучасних творів та їх грамотне втілення на сучасних органах;
- засоби орієнтування в складних акустичних умовах залу;
- особливості ансамблевого музикування з різним складом інструментів;
- педагогічний репертуар фахової дисципліни «Камерний ансамбль».
- основну ансамблеву літературу композиторів різних часів.

**Здобувач повинен вміти:**

- при викладанні предмету «Камерний ансамбль» творчо використовувати комплекс профільних дисциплін, засвоєних за час навчання у ЗВО («Історія органного виконавства», «Методика гри на органі», професійні навички одержані в класі з фаху тощо);
- грамотно та обгрунтовано пояснити учневі свої зауваження;
- пояснити учню всі особливості існуючих музичних стилів та художніх засобів, основні аутентичні правила їх виконання;
- розкрити необхідні засоби подолання складнощів, з якими зустрічається органіст при грі в ансамблі;
- зробити високохудожню транскрипцію ансамблевого твору;
- працювати з великими та малими музичними колективами;
- грамотно та кваліфіковано скласти план-програму для виховання органіста – ансамбліста;
- навчити своїх учнів робити грамотне та збалансоване реєстрування для виконання твору в ансамблі.

**Програмні компетентності**

*Загальні компетентності (ЗК):*

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

*Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):*

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

### **Програмні результати навчання**

ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.

ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.

### **ПЕРЕЛІК ТЕМ**

#### **Змістовий модуль 1. Основні принципи викладання дисципліни «Камерний ансамбль» на різних етапах її вивчення**

Тема 1. Викладання дисципліни «Камерний ансамбль» у бакалаврів

Тема 2. Викладання дисципліни «Камерний ансамбль» у магістрів

Тема 3. Основні принципи складання реєструвань в ансамблевих творах з різними музичними інструментами

Тема 4. Основні принципи викладання створення органних транскрипцій

Тема 5. Про складності роботи органіста в різних акустичних умовах

Тема 6. Концертний репертуар органіста – ансамбліста

Тема 7. Особливості ансамблевої роботи органіста у складі оркестру

Тема 8. Органні дуети. Ансамблева практика органіста при роботі з хором. Органні партії в операх

### **ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ**

1. Вербальний: інтерактивний (діалог, бесіда).

2. Практичний: аналітична практика;

3. Наочний: демонстрація.

### **НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ**

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

### **МЕТОДИ КОНТРОЛЮ**

Головною **формою контролю** при викладанні предмету «Методика викладання камерного ансамблю у закладах вищої освіти» для здобувачів освітнього ступеня «Магістр» є залік наприкінці II семестру навчання. **Поточною формою контролю** роботи здобувача залишаються семінарські заняття після кожної лекції. До форм контролю також входить відвідування здобувачем ансамблевих занять з дисципліни «Мистецтво укладання органних транскрипцій» та безпосередня практична участь в цих заняттях.

### Система оцінювання

| № з/п | Контрольний захід оцінювання                                                                                                        | Всього %   |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1.    | Виступи на академічних концертах                                                                                                    | 10         |
| 2.    | Виступи в концертах класу/ ансамблевих концертах                                                                                    | 15         |
| 3.    | Участь у майстер-класах (активна форма), конкурсах, фестивалях, запис відео для участі в онлайн конкурсах та інших творчих проектах | 10         |
| 4.    | Участь у майстер-класах (пасивна форма), семінарах, практикумах, що присвячені проблемам ансамблевого виконавства                   | 10         |
| 5.    | Відвідування культурно-мистецьких заходів з подальшим аналізом                                                                      | 5          |
| 6.    | Залік                                                                                                                               | 50         |
|       | <b>Всього</b>                                                                                                                       | <b>100</b> |

### Критерії оцінювання знань здобувачів

**Оцінка 90–100–А– відмінно** – Здобувач систематично відвідує лекції та систематично відповідає на семінарах, творчо підходить до педагогічної роботи. Знання здобувача охоплюють всі предмети викладання спеціалізації «Орган», він глибоко розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для викладання ансамблевих дисциплін. Здобувач блискуче відповів на запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має розвинену ансамблеву практику, оволодів специфікою роботи з різними складами ансамблю, швидко та творчо підходить до питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

**Оцінка 82–89–В– добре** – Здобувач систематично відвідує заняття і творчо підходить до педагогічної роботи. Знання здобувача охоплюють весь курс викладання спеціалізації «Орган», він глибоко розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для викладання ансамблевих дисциплін. Здобувач відповів на всі запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має ансамблеву практику, оволодів специфікою роботи з різними складами ансамблю, швидко та творчо підходить до питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

**Оцінка 74–81–С– добре** – Здобувач систематично відповідає на семінарах. Знання здобувача охоплюють весь курс викладання спеціалізації «Орган», він глибоко розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для викладання ансамблевих дисциплін. Здобувач добре відповів на всі запитання білету, продемонстрував знання не всієї спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Володіє специфікою роботи з різними складами ансамблю, творчо підходить до питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

**Оцінка 64–73– D – задовільно** – Здобувач не систематично працює, має обмежені знання та навички, він не розуміє доцільність використання фахових дисциплін для викладання ансамблю у органістів. Здобувач відповів не на всі запитання білету, має обмежені знання спеціальної літератури, посередньо володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має уяву про специфіку роботи з різними складами ансамблю, важко адаптується до акустики залу, складає не цікаву реєстрування.

**Оцінка 60–63– E – задовільно** – Здобувач майже не працює. Знання здобувача обмежені, він не дуже глибоко розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для викладання ансамблю у ЗВО. Здобувач відповів не на всі запитання білету, не продемонстрував знання спеціальної літератури, посередньо володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання ансамблевих дисциплін у ЗВО України. Має приблизну уяву про специфіку

роботи з різними складами ансамблю, важко адаптується до акустики залу, складає не цікаве реєстрування.

**Оцінка 35–59–FX – незадовільно** – Здобувач не працює. Знання здобувача обмежені, він не розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для викладання ансамблевих дисциплін. Здобувач майже не відповів на запитання білету, не продемонстрував знання спеціальної літератури, дуже посередньо володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має приблизну уяву про специфіку роботи з різними складами ансамблю, важко адаптується до акустики залу, складає не цікаве реєстрування.

**Оцінка 1–34– F – незадовільно** – Здобувач пропускав лекційні та семінарські заняття. Знання здобувача дуже обмежені. Здобувач не відповів на запитання білету, не продемонстрував знання спеціальної літератури, майже не володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Не має уяви про специфіку роботи з різними складами ансамблю, важко адаптується до акустики залу, складає не цікаве реєстрування.

### **ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ**

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

### **НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ**

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами. Заохочується прагнення здобувачів до опрацювання матеріалу за допомогою англомовних джерел - книг, статей, онлайн-курсів тощо, які відповідають тематиці конкретних занять.

### **НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА**

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів у публічних виступах в якості виконавця, помічника органіста або ведучого концертного виступу органного класу, а також відвідування найрізноманітніших культурно-мистецьких заходів.

### **РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Арнонкур Н. «Музика як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики.» (Суми: вид. «Собор», 2002) переклад Приходько І. з видання (Harnoncourt N. Vusik als Klangrede: Wege zu einem neuen Musikverständnis. Salzburg, 1982)
2. Булибенко Г. «Органна транскрипція камерних творів» (Луцьк «Волинська обласна книгарня» 2012)
3. Бондаренко М., Динамічна рівновага мелодійного та гармонійного коренів у музиці Й.С. Баха як фактор виховання слуху, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.136-148)
4. Горюхіна Н., Стиль музики Й.С. Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.19-32)
5. Гречишкіна Н. Особливості концертного виконання оперної арії. Навчальний посібник - Донецьк, 2007
6. Давидов М. "Методика перекладань інструментальних творів для баяна" (М, вид. Музика", 1989)
7. Дубинець Е. Знаки звуків. Про сучасну музичну нотацію. – К.,1999.
8. Зінкевич О. Камерна музика. – К.,1967.
9. Золозова Т. Інструментальна музика післявоєнної Франції 1945-1970 рр. – К., 1989.

10. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П. І. Чайковського. Збірка статей «Проблеми камерно-ансамблевого виконавства»; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева]. – 2009. – Т. 7.
11. Скобцова Ж.Г. Концертмейстерська практика в оперному театрі. Методичні рекомендації. /Авт. упоряд. - К. РМКНЗМиК, 1997
12. Котляревський І. «Темп та його позначки в творах Й.С. Баха» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 89-99)
13. Маркова О. Виконавський і композиторський принципи мислення як антитези естетично-риторичного та композиційного творення музики // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Виконавське музикознавство : [зб. наук. статей / ред.-упор М.А. Давидов, В.Г. Сумарокова]. – К., 2007. – Вип. 69. Книга тринадцята. – С. 6–13.
14. Протопопова Н.М. «Методичні вказівки з концертмейстерської практики для студентів фортепіанних факультетів музичних вузів». Протопопова Н.М. Автор-упоряд. К. 1986
15. Молчанова Т. Мистецтво піаніста – концертмейстера. Львів, 2007
16. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П. І. Чайковського. Збірка статей «Проблеми камерно-ансамблевого виконавства»; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева]. – 2009. – Т. 7.
17. Польська І. Камерний ансамбль: історія, теорія, естетика: [монографія]. – Х.: ХГАК, 2001.
18. Про роботу концертмейстера в класі хорового диригування. Методичні рекомендації. Автор – упоряд. А.А.Мірошнікова. К. РУМК, 1990
19. Польська І. «Камерний ансамбль: історія, теорія, естетика: [монографія]. – Х.: ХГАК, 2001.
20. Саварі С.В. Абетка акомпанементу. Учебний посібник. / Упоряд. А.Я. Гроссов. – Донецьк 2006 – О., 1982.
21. Сікорська Н. В. Основні аспекти виконавського стилю Бароко: досвід узагальнення з позицій сучасної науки і практики / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2014. — Вип. 109, кн. 6. — С. 96—116.
22. Таранов Г. "Курс читання партитур" (вид. "Мистецтво", М – Л 1939)
23. Шабалтіна С. М. Авторські вказівки та виконавська свобода в музиці Бароко і сучасності // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Музично-творчий процес: наукові рефлексії: [зб. статей].– К., 2008. – Вип. 72.– С.192-200.
24. Шабалтіна С. М. Вплив клавірного мистецтва минулого на сучасне фортепіанне виконавство // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – К., 2011. – Вип.102.– С.291-303. – (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.5).
25. Шадріна-Личак О.В. Генерал-бас, або мистецтво акомпанементу: до проблеми виконання ансамблевої музики барокової доби / О. Шадріна-Личак // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: [зб. статей]. – К., 2009. – Вип. 88. – Част. І. – С. 107-116. – (Серія "Старовинна музика: сучасний погляд": кн. 3).
26. Шадріна-Личак О. В. Про використання прикрас в епоху бароко. // Київське музикознавство: культурологія та мистецтвознавство (До 150-річчя Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра); зб. статей. – К., 2017. № 55. - С. 101-111.
27. Dolmetsch A. The interpretation of the music of the XVIIth and XVIIIth Centuries revealed by contemporary evidence. – London: Novello, 1946. – 493 p.
28. Ferguson H. Keyboard Interpretation. – London : Oxford University Press, 1975. – 222 p.
29. Klinda F., Organova interpretacia, OPUS, Bratislava, 1949
30. Matthes K., Vom Orgelspiel, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921
31. Riemann H., Handbuch der Orgel, M.Hesses Verlag, Berlin 1922
32. Fischer W., Der Organist und sein Instrument, // Wege zur Orgel, s. 182-205, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987.